

TÜRKİYE’DE TARIM SİGORTALARI: AYDIN İLİNDEKİ ÜRETİCİLERİN TARIM SİGORTASI BİLİNCİ

**Hayri TUFAN¹ Süleyman PAHSA¹ Burcu IŞIK¹ Emine BAĞCI¹
Fatma DEMİR¹ Dr.Tuğba AKIN²**

Özet

İnsan için gıdanın hayati önemi, ülkeler için de tarım sektörünün vazgeçilemez stratejik konumu göz önünde tutulduğunda, tarım sektöründe üretimdeki devamlılığın sağlanabilmesinde en önemli unsurlardan birisi de tarım sigortasıdır. Aydın ilindeki üreticilerin tarım sigortası bilincinin incelendiği bu çalışmada, rassal örneklem ile seçilen 162 üretici ile anket çalışması yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, geçimini sadece çiftçilik ile sağlayan üreticilerin sigorta yaptırma oranı %44, tarımsal faaliyetleri dışında ek geliri olan üreticilerin sigorta yaptırma oranı ise yaklaşık %8 olarak belirlenmiştir. Bu sonuç Aydın ili özelinde tarım sigortalarının çiftçiye benimsetilip öneminin anlaşılması için daha çok çalışılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma ile tarım uygulaması açısından zengin kaynaklara sahip Aydın ilindeki bilinçli çiftçilik olgusunun gelişmesi gerektiği hususunda özellikle politika uygulayıcılarının dikkatlerinin çekilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarım Sigortası, TARSİM. Tarım sektörü.

JEL Kodları: Q14, P32

1 Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın İktisat Fakültesi, Ekonomi ve Finans İnter disiplinler Yüksek Lisans Öğrencileri.

2 Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü

AGRICULTURAL INSURANCE IN TURKEY:

AGRICULTURAL INSURANCE AWARENESS OF THE PRODUCERS IN AYDIN

**Hayri TUFAN Süleyman PAHSA Burcu IŞIK Emine BAĞCI
Fatma DEMİR Dr.Tuğba AKIN**

Abstract

Considering the vital importance of food for human beings and the indispensable strategic position of the agriculture sector for countries, agricultural insurance is one of the most important factors in ensuring the continuity of production in the agricultural sector. In this study, the agricultural insurance awareness of the producers in Aydın was examined and a survey was conducted with 162 producers selected by random sampling. According to the findings, the insurance rate of the producers providing livelihoods is 44% and the insurance rate of the producers with additional income other than agricultural activities is approximately 8%. This result reveals the necessity to work more in order to ensure that agricultural insurances are adopted to the farmer in Aydın province. With this study, it is aimed to draw the attention of policy practitioners especially in the province of Aydın, which has rich resources in terms of agriculture, in order to develop a conscious farming phenomenon.

Key Words: Agricultural Insurance, TARSİM, Agriculture sector.

JEL Kodları: Q14, P32

GİRİŞ

İnsan ihtiyaçlarının en başında gelen beslenme; büyümek, gelişmek, sağlıklı olmak ve üretken bir hayat için gerekli olan besinlerin vücuda alınması ve tüketilmesidir. Bu gıdaların herhangi birisi alınmadığında veya gereğinden az ya da çok alındığında büyüme ve gelişmenin durduğu, sağlığın bozulduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır (Demircioğlu ve Yabancı 2003:24). Tarım sektörü, ülkelerin ekonomik ve sosyal olarak gelişmesinde çok önemli görevler üstlenmiştir. Gelecek dönemlerde de bu durumun devam edeceği yadsınamaz bir gerçektir. Tarımın; ülke nüfusunun yaşamını sürdürebilmesinden, milli gelire ve istihdama katkısına, diğer sektörlerle hammadde ve sermaye sağlamasından, ihracata olan direkt ve endirekt katkısının yanı sıra, çeşitlilik ile ekolojik dengeye olan katkısı sebebiyle, tüm dünyada vazgeçilemez bir sektör durumundadır. Bu sebeplerle tarım sektörü, çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla, toplumun tüm kesimlerini oldukça yakından ilgilendirmektedir (Doğan, Arslan ve Berkman, 2015:30). 1970’li yıllardan bugüne kadar dünya nüfusu ikiye katlanarak 7,6 milyara ulaşmış, Türkiye’nin nüfusu ise 34 milyondan, 81 milyona yaklaşmıştır. Dünya nüfusu halen haftada 1 milyon kişi artmaktadır. Önümüzdeki 10 yılın sonunda, dünya nüfusunun yaklaşık 1 milyar kişi daha artması beklenirken, ülkemizdeki nüfusunda 10 milyon daha artacağı öngörülmektedir. Tarımın ticaret ve istihdam üzerindeki etkileri, yüksek katma değeri, kırsal alanların sosyal, tarımsal ve fiziki altyapılarının iyileştirme gereksinimleri ile nüfustaki artış da göz önünde bulundurularak, gıda güvencesinin sağlanması gerekliliği, tarımın önemini daha da artırmaktadır (Tarımorman, 15.12.2018).

İnsanın yeterli ve dengeli beslenmesi için gıdanın önemi ortada iken, bunu üreten tarım sektörünün Türkiye’deki durumuna bakacak olursak; TÜİK verilerine göre, Türkiye’nin milli gelirinin, 2017 yılında 1.693 milyar TL’ye ulaşmış olduğu, bunun %6,3’ünün, yani 106 milyar TL’sini tarım sektörünün oluşturduğu görülmektedir. Yine TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2002 yılında, çalışan insanların yaklaşık %35’i tarımda istihdam ediyor iken, 2017 yılı itibarıyla, bu oran yaklaşık %19,4 seviyesine düşmüştür. Türkiye’nin nüfusu, coğrafi konumu gereği göç alma potansiyeli (2017 yılı yaklaşık 4 milyon sığınmacı), 2017 yılında ülkeye gelen 38 milyon 620 bin turist in gıda ihtiyacı ve ayrıca 2017 yılında 5 milyar 288 milyon dolar tarım sektörü ihracatı dikkate alındığında, tarım sektörünün hem istihdama katkısı hem de sürdürülebilir büyüme trendi ile gelecek dönemde de hiç kuşkusuz, ekonominin gelişmesi ve Türkiye’nin kalkınmasında önemli rolünü sürdürecektir (TÜİK, 10.12.2018).

Türkiye’nin, özellikle incir üretiminde önemli bir yere sahip olan, Aydın ilinde öncül ekonomik faaliyetlerden biriside tarımdır. Aydın nüfusunun %30’a yaklaşan bölümü tarım kesiminde çalışmakta ve il gelirinin %35’ine yakın bir bölümü tarım kesiminden oluşmaktadır. Aydın’daki var olan sanayinin de büyük bir bölümü tarıma dayalıdır ve ticarete de tarımsal ürünlerin pazarlaması egemendir. Topraklar tarıma çok elverişlidir. Sulama potansiyeli olarak gerek yer üstü ve gerekse yer altı su olanakları ile bu topraklarda çok çeşitli ürünler yetiştirmek mümkündür. Aydın’daki polikültür tarımın gelişmesinde, su ve toprak yapısı yanında ılıman Akdeniz ikliminin de etkisi çok fazladır. Aydın ilinde en çok yetiştirilen ürünler; incir, zeytin, kestane, pamuk, enginar, çilek, yer fıstığı, bamya, narenciye, nar, mısır ve sebzelerdir. Özellikle 2016 yılında incir, kestane, enginar ve zeytin üretiminde Türkiye üretimi içerisindeki payı sırasıyla %59,8, %39,2, %17,1 ve %16,1 olarak kaydedilmiştir (Efeler.Ziraatodası, 25.12.2018).

Bu çalışmada; Türkiye'nin tarım üretiminde önemli bir yere sahip Aydın ilinde, sürdürülebilir bir tarım üretimi gerçekleştirilebilmesi için üreticilerin tarım sigortasının önemini farkında olup olmadığı, anket yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde tarım sigortası kavramı, Türkiye ve Aydın'daki gelişimi irdelenmiş, ikinci bölümünde konu ile ilgili literatür incelenmiş, üçüncü bölümde ise tarım üreticileri ile gerçekleştirilen anket çalışması sonuçları raporlanmıştır. Sonuç bölümünde elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Çalışmanın bu hali ile Aydın ilinde bilinçli tarım üretiminin önemine dikkat çekmesi beklenmektedir.

1.TARIM SİGORTASI

Dünyada sigortacılık ile ilgili ilk yazınlar, Hamurabi Kanunlarındaki ticaret kervanlarının, soygunlara karşı korunmasına yönelik yapılmış düzenlemelerdir. Daha sonra ilk kez Yunan ve Romalıların, deniz ticaretlerindeki tehlikelere karşı, çeşitli yardımlaşma kavramlarını ortaya çıkardığı görülmüştür (Ertek,1998).

Modern anlamda tarım sigortası uygulamaları ilk olarak 1770 ile 1800 yılları arasında Avrupa da başlamıştır. İlk kez İrlanda'da, sigorta kooperatiflerince yapılan hayvan sigortaları ve Almanya'da ise dolu ve yangın sigortaları yapılarak başlamıştır. Ancak bu ilk uygulamalardaki deneyim yetersizliği, sigortalı sayısının artırılmamasına ve prim oranlarının düşük ve çok kez sabit olarak belirlenmesi ise hasar dengesinin kurulamamasına neden olmuş, ayrıca devlet desteğinin yetersizliği ve de reasürör (sigorta şirketlerinin sigortaladıkları varlıkları tekrar sigortalayan şirket) bulma güçlüğü gibi sebeplerle başarısız olunmuştur. 19. yüzyıldan itibaren, önce Avrupa ülkeleri ve daha sonra ABD ile Japonya gibi ülkelerde geniş kapsamlı tarım sigortası uygulamaları başlamıştır (Demir, 2003).

Ekonomide en önemli sektörlerden biri olan, sosyal, ekonomik ve doğal risklerden dolayı diğer sektörlerle göre daha çok etkilenen tarım sektörü, "üstü açık fabrika" olarak nitelendirilmektedir (Tümer, Birinci ve Miran, 2010).

Tarımı etkileyen doğal risklerin olumsuz etkilerinin giderilmesi ve tazmin edilmesinde etkili yöntemlerden birisi de tarım sigortasıdır (Birinci ve Tümer, 2006).

Sigorta, olması muhtemel olan, ancak kimi, nasıl ve ne zaman etkileyeceği belli olmayan, olası bir kaza ya da afet için, tarafların birbirlerine verdikleri karşılıklı garantilerdir. Genel olarak sigorta, kimi, nasıl ve ne zaman etkileyeceği belli olmayan tehlikelerin ya da afetlerin oluşturduğu zararların tazmini amacıyla yapılmış çift taraflı bir sözleşmedir. Bu sözleşme ile sigortacı belirli bir tutar karşılığında sigortalanmış varlıklarda oluşmuş hasarı ve maddi kayıpları tazmin eder (Tanrıvermiş ve Sayın, 1993).

Tarımsal üretimde belirsizlik oluşturan doğal risklerin başında dolu, don, fırtına, yangın, sel ve kuraklık felaketleri sayılabilir. Bunlara bitkisel ve hayvansal üretimdeki hastalık ve kaza riskini de eklemek gerekir. Gelişmiş ülkelerde, doğa olaylarının afete dönüşmesini engellemek için yapılan tüm çalışmalar 'Risk Yönetimi' adıyla adlandırılmaktadır. Diğer sektörlerde olduğu gibi tarımdaki risk yönetiminde de riskleri önlemede öncelikli olarak 'Koruma Önlemleri' alınmaktadır. Teknik olarak önlemler yeterli olmadığı zaman meydana gelebilecek zararı tazmin etmek üzere 'Tarım Sigortası' uygulaması devreye girmektedir (Çağatay, 2008: 71-72).

Sigorta nedir sorularına verilen cevaplardan bir diğeri ise toplumsal bir dayanışma sistemi olduğudur. Yani sigorta sistemine dâhil olan herkes, aslında birbirinin zararını ödemekte ve böylece kimse tek seferde büyük meblağlar ödemek zorunda kalmamaktadır. Tarım sektörü, dünyada her geçen gün artan nüfus açısından taşıdığı kritik önemin yanı sıra ekonomik, teknolojik, sosyal, siyasal ve kişisel risklerden üst düzeyde etkilenen kendine öz bir yapıya sahiptir (Bölükbaşı ve Pamukçu, 2009).

Bu sebeple tarım sektörü risk ve belirsizlik ile karşı karşıya bulunmaktadır. Riskler ve belirsizlikler tarım işletmelerindeki bitkisel ürünlerin, hayvanların ve insanların yaşamlarını olumsuz etkilemekte ve tarımsal üretim miktarlarında dalgalanmalara neden olmaktadır. Bu dalgalanmalar tarımsal gelirden de istikrarsızlığa sebep olmaktadır (Akçaöz, 2001).

Bu durum da üretici/çiftçi ve ailesi için önemli sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Kısacası tarım sigortası, içinde bulunduğu sektördeki risk ve belirsizlikler göz önünde bulundurulduğunda önemli bir kurtarıcı görevi üstlenmektedir. Çünkü tarım sektöründe devamlılık esastır.

1.1. Türkiye'de tarım sigortasının gelişimi

Türkiye'deki Tarım Sigortacılığı, dünyadakine kıyasla daha yeni gelişmeye başlamıştır. Türkiye'de tarım sigortasına yönelik ilk yasal mevzuat Ziraat Bankası tarafından 1973'te yapılmış ve Ziraat Bankası yasasında yer almıştır. Yasaların taslakları, 1940 yılında, Ticaret Bakanlığı, Tarım Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanmıştır. İlk olarak Şeker Sigorta tarafından şeker pancarı üreten çiftçilere 1957 yılında bitki tabanlı ürün sigortası ve hayvan tabanlı hayat sigortası uygulanmaya başlanmıştır. 1960 yılında Başak Sigorta tarafından tarım ve hayvan sigortacılığı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bunlara ek olarak, 1984-1991 yılları arasında, kümes hayvanları yetiştiricilik sigortası ve bitkisel üreticiye yönelik don sigortası üzerinde çalışmalar yapılmış ve uygulamaya konulmuştur. 1995 yılında Türkiye genelinde tüm sigorta ve reasürans şirketlerinin zarar tespitlerine yönelik çalışmaları gerçekleştirmek için 'Tarım Sigortaları Vakfı' oluşturulmuştur. 1999 yılında yapılan değerlendirmeler sonucunda, 1940'lı yıllarda hazırlanmış olan yasa taslakları, Hazine Müsteşarlığı tarafından toplanmış ve Tarım Sigortasının Teşviki Hakkında Kanun Tasarısı şeklini almıştır. Bu dönemde, Türkiye'de tarım sigortacılığının prim desteği özel sigorta şirketleri tarafından yürütülmektedir. Türkiye'deki bu sigortacılık faaliyetleri, özellikle üreticilerin gelirlerinin düşük olması, hükümet politikalarının eksikliği ve çiftçilerin tarımsal sigorta konusundaki farkındalıklarının olmaması aynı zamanda çiftçilerin yeterli donanımına sahip olmaması gibi nedenler, tarım sigortacılığı işlerinin yürütülmesini zorlaştırmıştır. (Tekin, 2015: 68).

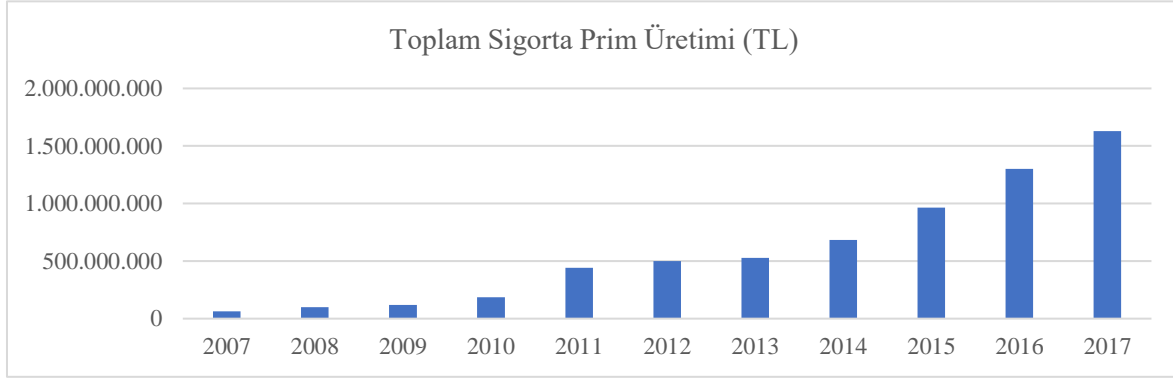
2000 yılında, tarım sektörü için, doğal afetlere devlet sigortası sağlamak amacıyla ‘Tarım Reformu Projesi’ (ARIP) oluşturulmuştur. 2001 yılında Dünya Bankası ile imzalanan Ekonomik Reform Kredisi anlaşması sonucunda yürürlüğe girmiştir. ARIP ve Dünya Bankası’nın hedefleri arasında Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Avrupa Birliğine Türkiye’nin üyeliği sırasındaki tarım sektörünün ve politikalarının rekabet edebilirliğini arttırmak ve politikaların finansmanını sağlamak vardır. Bu projenin bir parçası olarak, 2004 yılında bir ara dönem inceleme çalışması yapılmıştır. Projenin kapsamı genişletildikten sonra ve proje uygulamaları 2008 yılı sonuna kadar askıya alınmıştır (Tan, 2009: 52-53).

Türkiye, Avrupa Birliğine üyelik sürecinde Almanya, Avusturya, İtalya, Fransa gibi gelişmiş tarım uygulamalarının faaliyette olduğu ülkelerinde tarım sigortaları çalışmaları incelemiştir. Bu kapsamda İspanya’da devletin %50’lerde prim desteği sağladığı model dikkate alınarak 14.06.2005 tarih 5363 sayılı “Tarım Sigortaları Kanunu” çıkarılmıştır. Kanun kapsamındaki riskleri belirlemek, hasar sonucu tazminatın ödenmesi, tarım sigortasının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için Sigorta Havuzu (TARSİM) kurulmuştur. Artık havuzun altındaki tüm işlemler, havuza katılan 25 sigorta şirketinin eşit pay sahibi olduğu TARSİM tarafından yürütülmektedir. 16 Ocak 2006 itibarıyla, TARSİM Yönetim Kurulu, tarım sigortası uygulamasının yasaya uygun olarak uygulanması için tedbirler alınması amacıyla kurulmuştur (TARSİM, 2018).

Tarım sigortası branşlarında devlet destekli ürün sigortalarında tarımsal sigortayı gerçekleştiren çiftçilere meyvelerdeki don riski teminatında %67 oranında, kuraklıkta ise %60 oranında geriye kalan diğer tüm teminatlarda ise tahmini olarak 2017 itibarıyla %50 oranında prim desteği sağlanacağı açıklanmaktadır. Devletin sigorta primine katkısı bölge ve sigorta türlerinde ayırım yapılmaksızın uygulanmaktadır. Normalde ödenmesi gerekli olan prim tutarının %50’sini çiftçi, primin kalan %50’sini ise devlet çiftçi adına tarım sigortaları havuzuna ödemektedir. Çiftçilerin oluşabilecek her türlü katastrofik ve meteorolojik riskler ile doğal afet sorunlarının yol açtığı üretim risklerinden korunmak için ve devlet prim desteğinden yararlanabilmesi için her üretim türüne aşağıdaki kayıtları yapmak zorundadır. Bunlar şöyle sıralanmaktadır; bitkisel ürün sigortası için Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) , büyükbaş ve küçükbaş hayvan sigortası için TÜRKVET Veteriner Bilgi Sistemine, arıcılık sigortası için (AKS) Arıcılık Kayıt Sistemine, su ürünleri çiftlikleri için (ÇKS) ile bütünleşmiş olan Su Ürünleri Yetiştiricilik Tesisi Kayıt Sistemine (SKS), Kümes hayvanları için kapalı sistemde bio-güvenlik ve hijyen tedbirleri alınmış tesislerde üretim yapılması için de yine TÜRKVET Veteriner Bilgi Sistemine, kayıt yaptırılması gerekmektedir (TARSİM, 2018).

Sigorta yaptırmak isteyen çiftçilerin buldukları yıl döneminde, yukarıdaki ÇKS, TÜRKVET, AKS ve SKS’ye verdikleri bilgiler doğru olmak zorundadır. Herhangi bir sıkıntıya düşmemek için gerekli makamlara (Tarım İl ve İlçe Müdürlüklerine) giderek kayıtlarını güncellemeleri gerekmektedir. Bu sistemlerde güncelleme işlemleri yılın tüm günlerinde yapılmakta ve herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır (Özdemir, 2017: 99).

Tarım sigortaları havuz işletmesi A.Ş.’nin kurulduğu yıldan 2017 yılı sonuna kadar yıllar itibarıyla Türkiye genelinde üretilen sigorta prim tutarları Grafik 1’de sunulmuştur.

Grafik 1. TARSİM'in Türkiye'deki Toplam Sigorta Prim Üretimi (TL)

Kaynak: TARSİM (2018)

Grafik 1'de de görüldüğü üzere, 2007 yılında 64.103.580.- TL'den başlayan toplam tarım sigortası primi, sürekli olarak artarak, 2017 yılında 1.628.553.789.- TL sigorta prim üretimine ulaşmıştır.

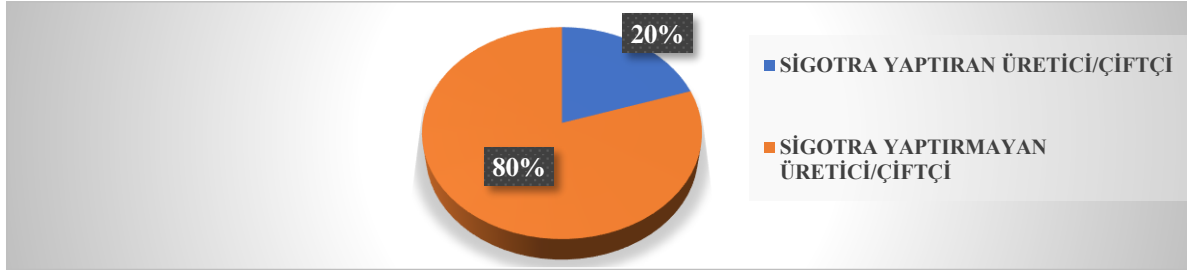
Tablo 1. Sigorta Yaptıran Üretici Sayısı

	2014	2015	2016	2017
Üretici	281.123	367.304	392.848	425.764

Kaynak: TARSİM (2018)

Tablo 1 yıllar itibariyle sigortalı üretici sayısının arttığını göstermektedir. Ancak Türkiye genelinde 2017 yılı itibariyle 2.132.491 kişi ÇKS ye kayıtlı olduğu düşünüldüğünde, TARSİM tarım sigortası yaptıran üretici/çiftçi sayısı 425.764 kişidir. Bu da tüm üreticilerin ancak yaklaşık %20'sinin sigorta yaptırdığını Grafik:2'de göstermektedir. Bu sonuç üreticilerin tarım sigortası konusunda daha fazla bilgilendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Grafik 2. Türkiye'de Tarım Sigortası Yaptıran Üretici Oranı

Kaynak: TARSİM (2018)

1.2 Aydın ili tarım sigortası verileri

TARSİM'den resmi yazışma ile alınan veriye göre, 2017 yılında Aydın ilinde tarım sigortası yaptıran üretici sayısı 12.298 kişi olmuştur.

Tablo 2. Aydın ilinin 9 Kasım 2018 tarihi itibariyle TARSİM sigorta verileri

Tanzim Yılı	Sigortalı Üretici	Police Sayısı	Toplam Prim	Toplam Sigorta	Sigortalı Alan	Hayvan Sayısı	Arılı Kovan	Ödenen Tazminat
2006	4	7	142.022	2.579.765	102	441	0	0
2007	893	2.798	1.207.646	34.195.852	52.639	4.111	0	149.866

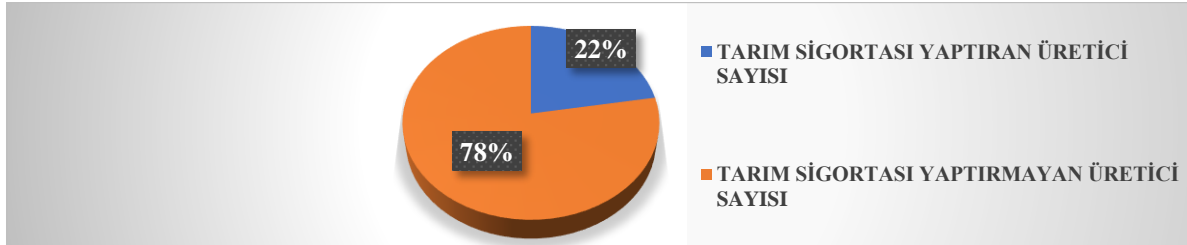
2008	1.886	4.930	2.363.053	70.721.759	89.487	6.507	0	900.667
2009	2.901	6.180	2.594.044	71.813.356	111.708	6.765	0	1.469.915
2010	2.678	5.299	4.840.976	94.302.439	86.480	9.702	0	2.227.147
2011	2.549	5.213	8.789.086	126.156.227	71.014	13.233	0	3.961.311
2012	8.879	19.825	13.693.382	326.609.897	330.783	14.327	0	8.168.233
2013	9.820	20.498	13.092.021	371.853.671	338.132	11.765	0	6.818.543
2014	8.830	20.232	14.034.154	420.369.269	357.779	11.015	58.472	3.168.450
2015	10.800	23.381	16.857.697	516.553.954	393.801	11.957	77.123	4.353.034
2016	12.108	26.337	18.672.830	608.841.824	442.555	23.146	85.845	4.449.899
2017	12.298	25.530	22.210.378	734.595.910	416.098	38.292	93.540	7.040.671
2018	12.068	24.049	26.478.592	897.155.537	382.232	45.493	68.837	5.995.183

Kaynak: TARSİM (2018)

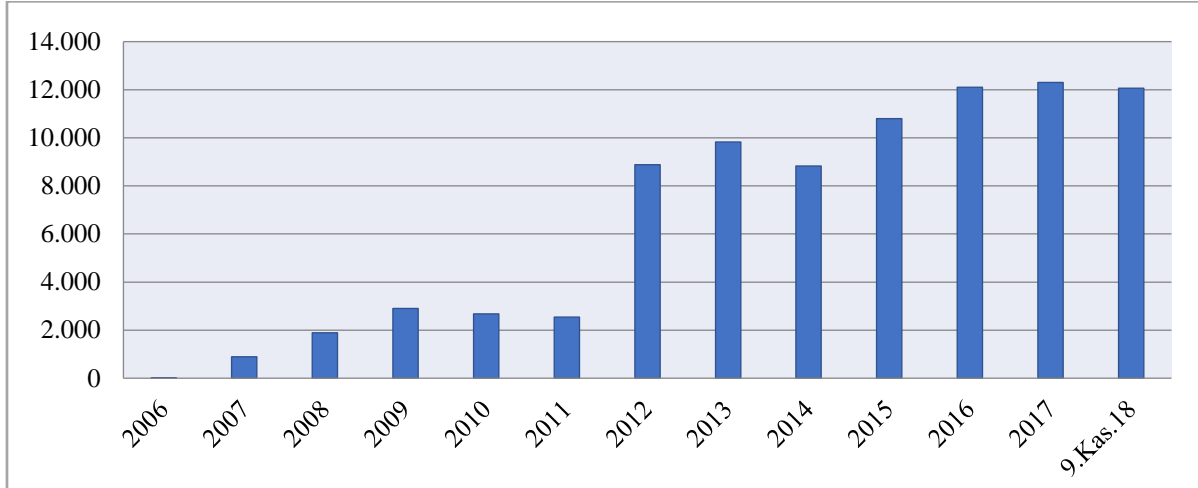
Tablo 2 incelendiğinde görüleceği gibi sigorta yaptıran üretici sayısında, poliçe sayısı, prim tutarı ve sigorta bedellerinde mütemediyen düzenli bir artış görülmektedir.

Aydın Tarım İl Müdürlüğünden aldığımız 30 Ekim 2018 tarihli veriye göre, Aydın ilinde, 55.114 üretici ÇKS'ye kayıtlı görünmektedir. Aydın' da 2017 yılı itibariyle tarım sigortası yaptıran üretici sayısı ise 12.298 kişidir. Buradan çıkartacağımız sonuç ise, Aydın ilindeki tüm üreticilerin ancak yaklaşık %22'si sigorta yaptırmışlardır. Bu üreticiler de bitkisel ürünlerinin ya da hayvanlarının sadece belli bir kısmını sigorta ettirmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında daha çok ürün ve hayvanın sigortalanması ve daha çok çiftçi/üreticinin sigorta kapsamına girmesi için yayım, tanıtım ve bilinçlendirme faaliyetlerinin, hız kesmeden ve ara vermeden devam ettirilmesi sigortanın yaygınlaşmasına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Grafik 3. Aydın ilindeki tarım sigortası yaptıran üretici sayısı oranı

Kaynak: TARSİM (2018)

Grafik 4. Aydın İlinde Yıllar İtibariyle Sigorta Yaptıran Üretici Sayıları

Kaynak: TARSİM (2018)

Grafik 4 incelendiğinde; Aydın ilinde, 2006 yılında 4 üretici ile başlayan, TARSİM tarım sigortası uygulamasında 9 Kasım 2018 tarihine gelindiğinde, sigorta yaptıran üretici sayısı 12.068 kişiye ulaşmıştır.

Bu açıdan baktığımızda, tüm Türkiye’de sigorta yaptıran üreticilerin oranı %20 olduğu gibi, Aydın’da da tarım sigortası yaptıran üretici oranı da %22,3 olarak kalmıştır.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Tarım sigortası ile ilgili literatür incelendiğinde, Tümer (2004) çalışması Türkiye’de bu alanda yapılan çalışmalar arasında öne çıkmaktadır. Bu çalışmada, Erzurum merkez ilçeye bağlı 16 köyde, üreticilere yapılan 150 anket ile tarım sigortası eğilimleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda tarım sigortası yaptıran durumu; çiftçinin sosyal güvenlik sigortasının olup olmaması, köyün merkez ilçeye olan uzaklığı ve çiftçinin bakmakta zorunlu olduğu kişi sayısı negatif yönde etkilerken, çiftçilerin yaşının ve gelirinin pozitif yönde etkilediği bulunmuştur. Çiftçilerin tarım sigortası almak isteyip istememelerini, köy hane sayısı ve çiftçinin sahip olduğu sığır sayısı negatif yönde, buna karşın çiftçinin eğitimi, gelirinin tamamını tarımdan sağlayıp sağlamaması ve sahip olduğu arazi miktarı pozitif yönde etkilemiştir. Bu konu ile ilgili başka bir araştırma ise, Tokat ili Turhal ilçesinde gerçekleştirilen Tümer ve Kumbasaroğlu (2007) çalışmasıdır. Araştırmanın amacı süt sığırcılığı işletmelerinde 1 kg sütün maliyetini hesaplamaktır. Çalışmada, 2006 yılı için hayvan sigortası yaptıran 50 üretici ile, yaptırmayan 50 üreticinin oluşturduğu 100 adet süt sığırcılığı işletmesi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda, hayvan sigortası yaptıran işletmelerde 1 kg sütün maliyeti 0,237 YTL olarak hesaplanırken, yaptırmayan işletmelerde ise 0,371 YTL olduğu görülmüştür.

Pezikoğlu vd. (2012) çalışmasında Bursa ilinde bitkisel ürün sigortası uygulamalarına yönelik çiftçi yaklaşımı incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, üreticilerin tarım sigortası yaptırmalarını etkileyen faktörler sıralanmış ve sigorta uygulamalarındaki ortaya çıkan sorunlar ile üreticilerin beklentileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Genelde hisseli tapu sahiplerinin,

Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı olmamalarından dolayı sigorta yaptıramadıkları belirtilirken, hasar tespiti sonrası muafiyetlerin yüksek oranda olduğu sorunları da dile getirilmiştir.

Aslan vd. (2012) çalışmasında, Malatya ilindeki 122 üretici ile yüz yüze görüşülmüş ve sonuçlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışma üreticilerin tarım sigortasından %100 oranında haberdar olduklarını belirtmektedir. Üreticilerin %90,16'sına göre bitkisel üretimleri üzerindeki en önemli risk doğal afetlerdir. Sigorta yaptıran üreticilerin sadece %31,15'i yeni üretim sezonunda da sigorta yaptıracığını belirtirken, %68,85'inin ise yeniden sigorta yaptırmayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Tekrar sigorta yapmayacaklarını belirten üreticiler primlerin yüksekliğinden şikâyet ederken, eksperlerin hasar tespitindeki olumsuz tutumlarından da rahatsız olduklarını belirtmişlerdir.

Aydın vd., (2016) çalışmasında ise Edirne ve Kırklareli illerinde tarım sigortası yaptıran ve yaptırmayan işletmeler incelenmiş ve toplam 317 üretici ile görüşülmüştür. Araştırma alanındaki üreticilerin tarımsal deneyimlerinin, eğitim düzeylerinin, toplam yıllık gelir ve toplam tarımsal gelirlerinin, tarımsal örgütlere üyelik durumlarının ve arazi miktarlarının tarım sigortası yaptırma durumunu olumlu yönde, tarım dışı faaliyetle uğraşmalarının ise negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Konu ile ilgili literatüre bakıldığında, özellikle Aydın yöresini kapsayan çalışmaların sınırlı olduğu ve bu açıdan çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. ANALİZ

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye'deki tarımsal ekonominin ve tarımsal ihracatın önde gelen illerinden Aydın'daki üreticilerin, TARSİM tarım sigortası uygulamalarına yaklaşımını ve tarım sigortası bilinç düzeylerini, farkındalıklarını ortaya koymak ve bu sonuca bağlı olarak çeşitli öneriler sunmaktır.

3.1. Yöntem

Araştırmada veri toplama aracı olarak standartlaştırılmış ve içerisindeki seçeneklerde diğer seçeneğinin de bulunduğu görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda bulunan sorular, Aydın ilindeki tarım ve hayvancılık ile uğraşan üreticilerin/çiftçilerin (işletmelerin) TARSİM tarım sigortası uygulamasını duyup-duymadıkları, işletmelerinde sigorta yaptırmayıp-yaptırmadıkları, yaptıranların yaptırmaya motivasyonları, yaptırmayanların ise hangi sebeplerle yaptırmadıkları ile ilgilidir. Çiftçilik ve hayvancılık dışında başka bir ek geliri olanların sigorta yaptırmaya oranları ile geçimini sadece çiftçilik ve hayvancılık ile sağlayan üreticilerin/çiftçilerin sigorta yaptırmaya oranlarının araştırıldığı bu çalışma ile sigorta algısının belirlenmesi amaçlanmış, üreticilerle/çiftçilerle standart anket formu üzerinden yüz yüze görüşme yapılmıştır.

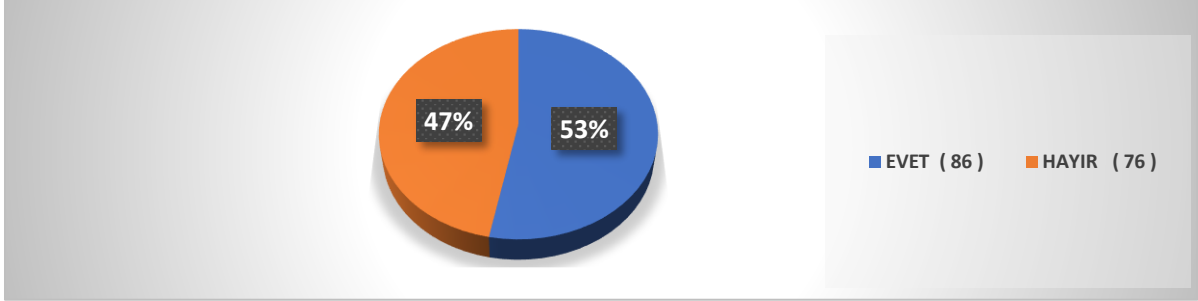
3.2. Çalışma Sahası

Araştırmada kullanılan anket çalışması, Aydın şehir merkezinde salı günleri kurulan yağcılar içi semt pazarında, gönüllülük esasına dayalı olarak rastgele seçilen, 162 çiftçi/üretici ile gerçekleştirilmiştir.

3.3. Analiz Sonuçları

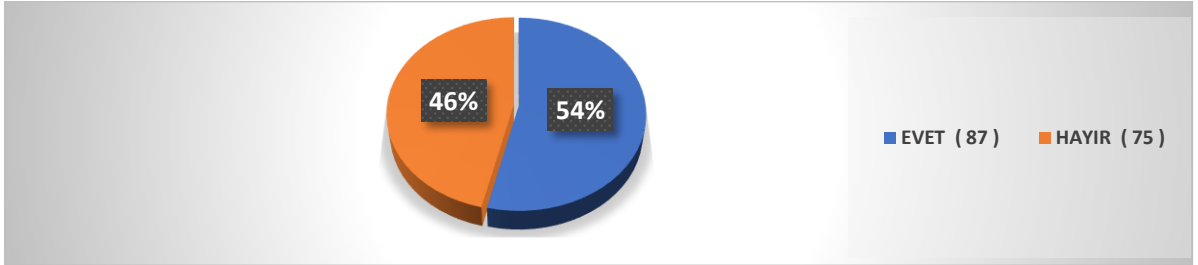
Ankete katılan 86 (%53) üretici, geçimini sadece çiftçilik ile sağladığını söylerken, 76 (%47) üretici ise, emekli maaşı, esnafılık, ek iş ve kira gibi ek geliri olduğunu belirtmiştir.

Grafik 5. Soru 1: Geçiminizi sadece çiftçilik ile mi sağlıyorsunuz?

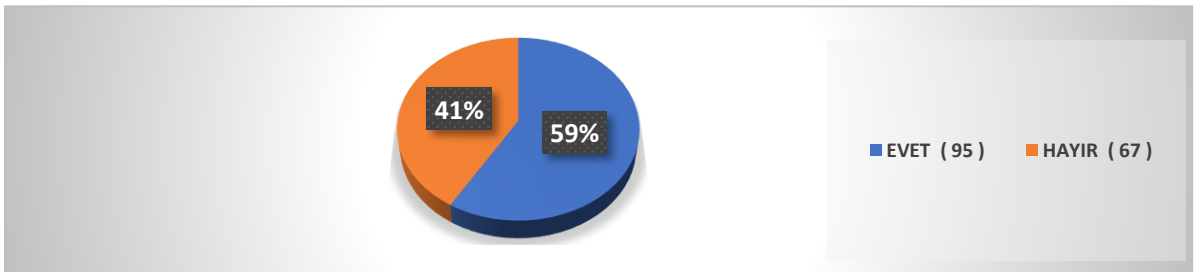

Ankete katılan 87 (%54) üretici ÇKS' ye kayıtlı iken, 75 (%46) üretici ÇKS'ye kayıtlı değildir.

Grafik 6. Soru 2: (ÇKS) Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı mısınız?

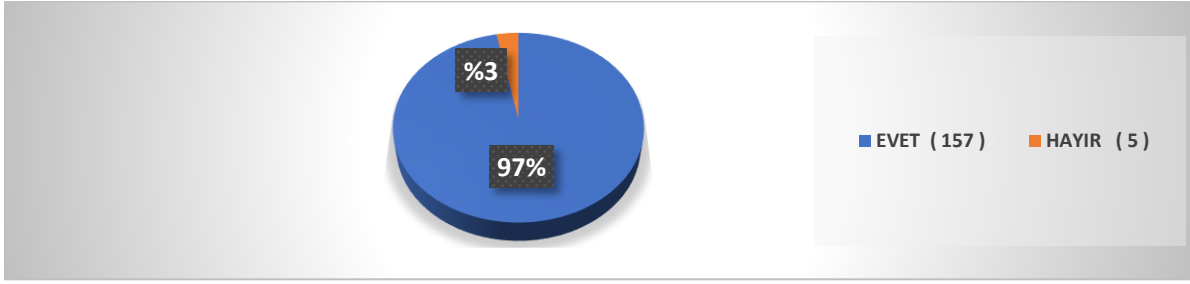

Grafik 7. Soru 3: Herhangi bir çiftçi örgütüne, kooperatife üye misiniz?

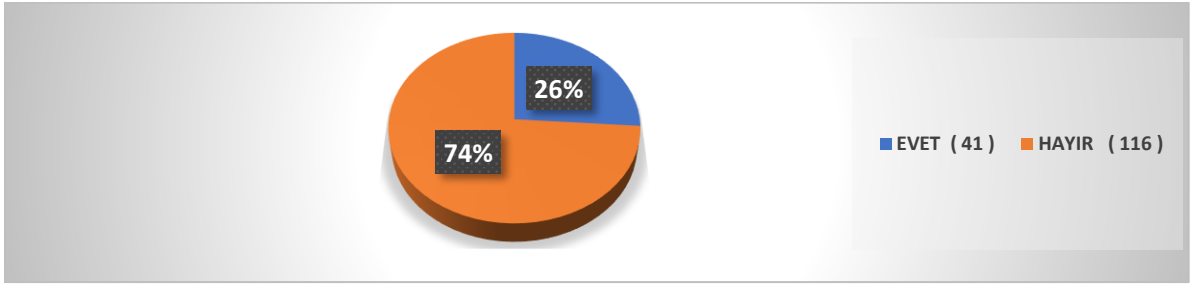
Ankete katılan 95 (%59) üretici, bir çiftçi örgütü veya kooperatife üye iken, 67 (%41) üretici ise herhangi birine üye değildir.

Grafik 8. Soru 4: (TARSİM) Tarım Sigortasını duydunuz mu?

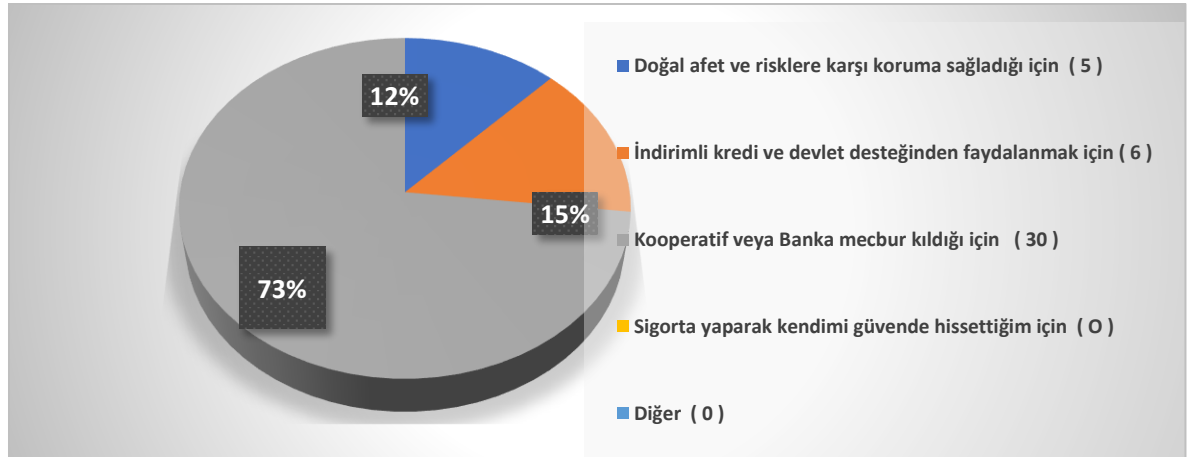
Ankete katılan 157 (%97) üretici, TARSİM tarım sigortasını duymuş iken, 5 (%3) üretici ise tarım sigortasından haberdar olmadığını belirtmiştir.

Grafik 9. Soru 5: Tarım Sigortanızı yaptırdınız mı?

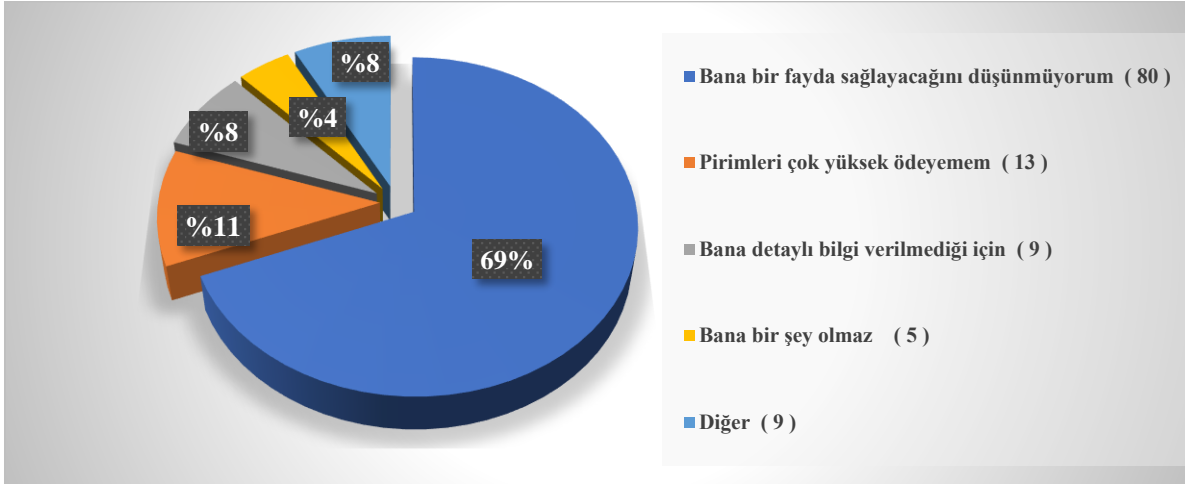
Tarım sigortasını duyan 157 üreticinin, 41 (%26)' i sigortasını yaptıırken, 116 (%74) üretici ise tarım sigortası yaptırmamıştır.

Grafik 10. Soru 6: Neden sigorta yaptırdınız?

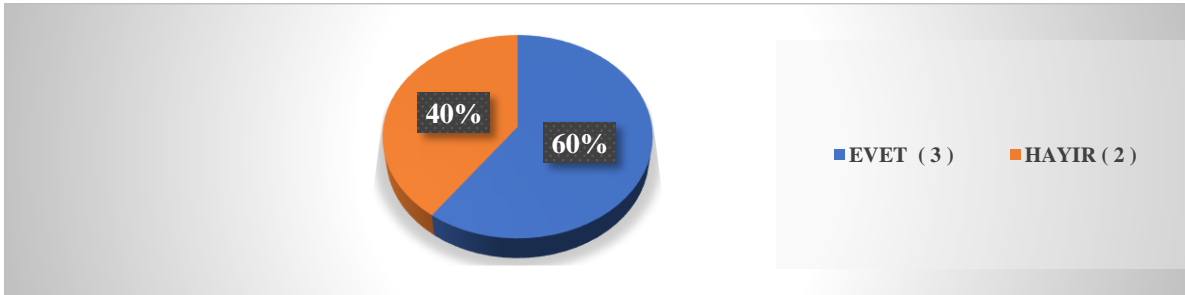
Tarım sigortasını yaptıran 41 üreticiden, 30'unun (%73), 'kooperatif veya banka mecbur kıldığı için' tarım sigortası yaptırdığı görülmüşken, 6 (%15) üretici ise 'indirimli kredi ve devlet desteğinden faydalanmak için' yaptırdığını söylemiştir. 5 (%12) üretici ise 'doğal afet ve risklere karşı koruma sağladığı için' sigorta yaptırdığını söylemiştir. Özetle yaptığımız ankette, tarım sigortasını bilinçli olarak talep eden üreticilerin oranının sadece %12'ler seviyesinde olduğu görülmüştür.

Grafik 11. Soru 7: Neden sigortanızı yaptırmadınız?

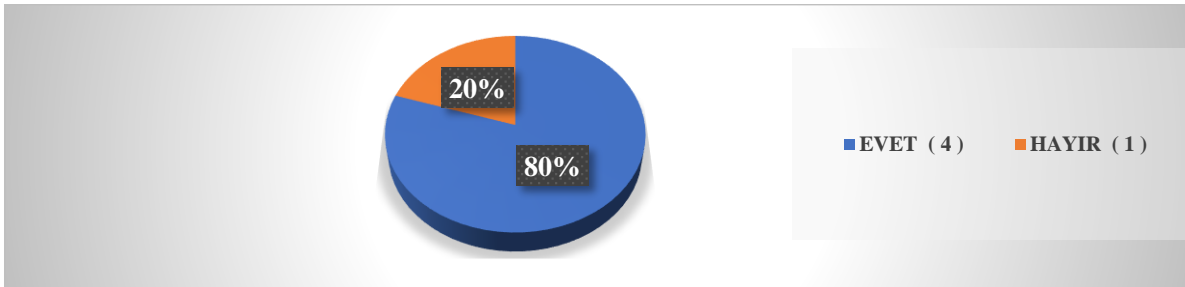
Ankete katılan ve tarım sigortasını yaptırmayan 116 kişiye bu soru sorulmuş olup, 80 (%69) üretici tarım sigortası yaptırmama nedenini 'bu sigortadan bir fayda sağlayacağını düşünmüyorum' olarak belirtmiştir. 13 (%11) üretici ise 'sigorta primlerinin yüksek olduğunu' ifade etmiştir. 9 (%8) üretici ise kendisine detaylı bilgi verilmediği için sigorta yaptırmadığını belirtirken, 5 (%4) üretici ise 'bana bir şey olmaz' diyen kişilerdir. Bunların dışında diğer nedenlerle sigortasını yaptırmamış 9 kişi ise, sigorta yaptırmayanların %8'ini oluşturmaktadır.

Grafik 12. Soru 8: Tarım Sigortasının, doğal afet ve risklerde kayıp ve hasarınızı ödediğini bilseniz bu sigortayı yaptırır mıydınız?

Tarım sigortasını duydunuz mu? sorusuna hayır cevabı veren 5 kişiden, 3 (%60) üretici, Tarım Sigortasını, 'Doğal afet ve risklerde kayıp ve hasarımı ödediğini bilseydim yaptırırdım' derken, 2 (%40) üretici ise yine de sigorta yaptırmayacağını ifade etmiştir.

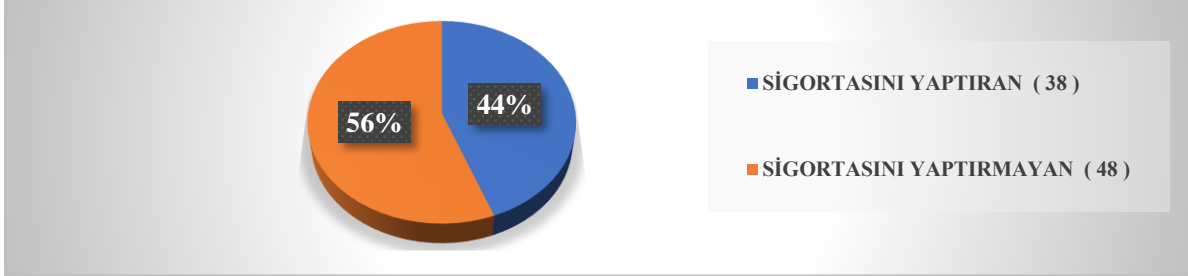
Grafik 13. Soru 9: Eğer Tarım Sigortası primlerinin %50'sini devletin, sizin adınıza ödediğini bilseydiniz Tarım sigortası yaptırır mıydınız?

Tarım sigortasını hiç duymayan 5 üreticiden 4'ü (%80), 'eğer tarım sigortası primlerinin %50'sini devletin, benim adıma ödediğini bilseydim yaptırırdım' derken, 1 (%20) üretici ise, yine de sigorta yaptırmayacağını belirtmiştir.

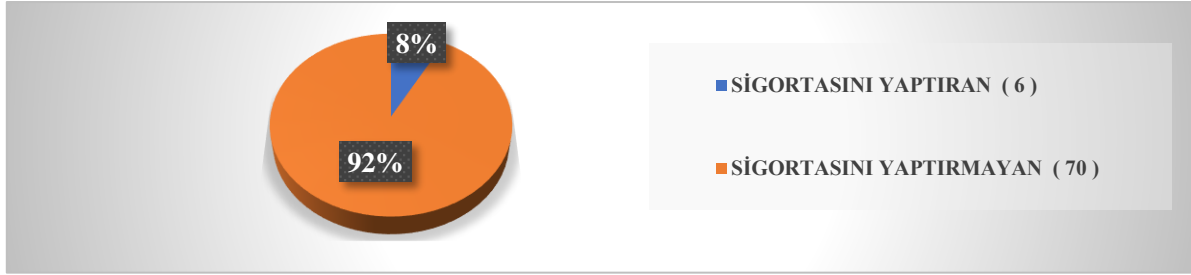
Grafik 14: 162 üreticiye sorulan; geçiminizi sadece çiftçilik ile mi sağlıyorsunuz? sorusuna

EVET cevabı veren 86 üreticinin sigorta yaptırma oranları

Geçimini sadece çiftçilik ile sağlayan 86 kişiden, 38 (%44) üretici, sigortasını yapmış iken; 48 (%56) üretici ise başka bir geliri olmamasına rağmen sigorta yaptırmamıştır.

Grafik 15: 162 üreticiye sorulan; geçiminizi sadece çiftçilik ile mi? Sağlıyorsunuz sorusuna HAYIR cevabı veren 76 üreticinin sigorta yaptırma oranları

Geçimini çiftçiliğin yanı sıra, ek gelir ile de sağlayan 76 kişiden, 6 (%8) üretici sigortasını yaptırırken, 70 (%92) üretici tarım sigortasını yaptırmamıştır.

Özetle anket sonucuna göre, ek geliri olan üreticilerin sigorta yaptırma oranı düşük olurken, geçimini sadece tarım ve hayvancılık ile sağlayan üreticilerin tarım sigortası yaptırma oranı daha yüksek çıkmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

2005 yılında çıkarılan 5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ile bitkisel ürün ve hayvan üretimindeki birçok risk sigorta kapsamına alınmıştır. Ayrıca çiftçi kayıt sistemine üye olan çiftçilerin tarım sigortası primlerinin yarısı devlet tarafından desteklenmektedir. Buna rağmen tarımsal üretimde karşılaşılan riskleri transfer etme yöntemlerinden biri olan tarım sigortalarının, 2006 yılından 2018 yılına kadar incelenen dönemde, istenilen gelişmeyi gösteremediği düşünülmektedir.

Aydın ili için ele alınan çalışmamızın elde ettiği bir sonuç, Bursa ilinde yürütülmüş olan Pezikoğlu vd. (2012) çalışmasındaki hisseli tapu sahiplerinin, Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı olmamalarından dolayı sigorta yaptıramadıkları bulgusu ile örtüşmektedir.

Aslan vd. (2012) tarafından Malatya ilinde yapılmış olan çalışmada, üreticilerin tarım sigortasından %100 oranında haberdar oldukları belirtilmişti, bizim çalışmamızda ise üreticilerin, tarım sigortasından %97 oranında haberdar oldukları görülmekte ve genel olarak Aslan vd. (2012) çalışması ile örtüşmektedir. Aslan vd. (2012) çalışmasında, tekrar sigorta yapmayacaklarını belirten üreticilerin, sigorta primlerinin yüksekliğinden şikâyet ettiği belirtilirken, bizim çalışmamızdaki %13 oranında üretici gurubu da sigorta primlerinin yüksek olduğunu söyleyerek sigorta yaptırmadıklarını belirtmişlerdir.

Edirne ve Kırklareli illerindeki üreticilerin incelendiği Aydın vd. (2016) çalışmasında üreticilerin, tarım dışı faaliyetlerle uğraşmalarının tarım sigortası yaptırmalarını olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Benzer şekilde bu çalışmada ek geliri olan üreticilerin sigorta yaptırmama oranı düşük bulunurken, geçimini sadece tarım ve hayvancılık ile sağlayan üreticilerin tarım sigortası yaptırmama oranının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak Aydın ilinde ÇKS'ye kayıtlı tüm üreticiler içinde, sigorta yaptıran %26'lık kısım arasında bile sigorta bilincine vakıf olanların oranının sadece %12 düzeyinde olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak hem Türkiye'de hem de Aydın ili özelinde, tarım sigortalarının üreticiye benimsetilip önemi konusunda farkındalık yaratılması için daha çok çalışmanın ve bilinçlendirme faaliyetlerinin yürütülmesi gerekmektedir. Yayım ve tanıtım çalışmalarının yanında bilinçlendirme toplantıları da yapılmalıdır. Ayrıca bilinçlendirme toplantılarına, erkek üreticilerin eşlerinin de katılımı sağlanarak, erkeklere göre, daha fazla riskten kaçınan kadın üreticilerin katkısı ile tarım sigortalarına başvurular artırılabilir. Prim bedellerindeki devlet desteği oranlarının tek tip değil de bölgelere ve ürünlere göre çeşitlendirilmesi sigorta üretimini artırabilir. Tarım sigortaları diğer sigorta çeşitlerine oranla daha teknik, karmaşık ve uzmanlık gerektiren bir daldır. Üreticiyle iyi diyalog kurabilen, onun üretim koşullarını, olanaklarını, beklentilerini anlayabilen tarım kökenli sigortacıların yetiştirilmesi ve bunların sigortacılık sektöründe yer edinmesinin sektörün gelişmesine katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Dergiler

Aydın, B. Özkan, E. Hurma, H ve Yılmaz, F. (2016) ‘Kırklareli ve Edirne illerinde üreticilerin ürün sigortası uygulamalarına yaklaşımı’ *Derim*, 33 (2) :249-262

Birinci, A. ve Tumer, E.I. (2006) ‘The Attitudes of Farmers Towards Agricultural Insurance: The Case of Erzurum’ Turkey. *Die Bodenkultur Austrian Journal of Agricultural Research*, 56(2): 49-55

Demircioğlu, Y. ve Yabancı, N. (2003) ‘Beslenmenin bilişsel gelişim ve fonksiyonları ile ilişkisi’, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24: 170-179

Doğan, Z. Arslan, S. ve Berkman, A.N. (2015) ‘Türkiye’de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış’, *Niğde Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.8(1):29-41

Demir, A. (2003) ‘Tarım Sigortası’, *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, TEAE-Bakış*, Sayı 4(2)

Özdemir, A. (2017) ‘Türkiye’de Tarım Sigortacılığının Gelişimi ve Yarattığı Etkiler’, *Kesit Akademi Dergisi*, Aralık 2017:89-115

Tan, S. (2009) ‘Kırsal Kalkınma Projeleri: Çanakkale İli Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı Örneği, *Tarım Reformu Uygulamaları*’, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 4(2): 51-62

Tanrıvermiş, H. ve Sayın, C. (1993) ‘Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye’de Tarıma Yönelik Sigortalar’, *Tarım ve Köy Dergisi*, 91: 11-13

Tümer, E. ve Kumbasaroğlu, H. (2007) ‘Tokat İli Turhal İlçesinde Hayvan Sigortası Yaptıran ve Yaptırmayan İşletmelerde İnek Sütü Maliyetlerinin Hesaplanması’, *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 39 (2): 187-194

Kitaplar

Bölükbaşı, Y. D. ve Pamukçu, D. E. (2009) ‘Sigortanın Temel Prensipleri’, İstanbul: Türkmen Kitapevi.

Çağatay, S. (2008). ‘Tarım ve Tarım Sigortalarının Geleceği’, İstanbul: Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları.

Tebliğ veya Konferans Bildirisi

Aslan, A. Atay, S ve Paksoy, M. (2012) ‘Malatya İlinde Bitkisel Ürün Sigortaları Uygulamalarına Çiftçilerin Yaklaşımı’, 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 5-7 Eylül 2012, Konya

Pezikoğlu, F. Ergun, M.E. Öztürk, M. Altıntaş, A ve Uçar, M. (2012) ‘Bursa İlinde Bitkisel Ürün Sigortası Uygulamalarına Yönelik Çiftçi Yaklaşımı’, 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 5-7 Eylül 2012, Konya

Tümer, E.İ. Birinci, A. ve Miran, B. (2010) ‘Çiftçilerin Sel ve Kuraklık Sigortası Yaptırma İsteğini Etkileyen Faktörlerin Analizi: TRA-I Bölgesi Örneği’, Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 22-24 Eylül 2010, Şanlıurfa.

Tezler

Akçaöz, H. (2001) ‘Tarımsal üretimde risk, risk analizi ve risk davranışları: çukurova bölgesi uygulamaları’, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana

Ertek, Ü. (1998) ‘Türkiye’de Tarım Sigortaları ve Hasar Organizasyonu’, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tekirdağ.

Tekin, M. K. (2015) ‘AB, ABD ve Türkiye’de Tarım Sigortacılığı Uygulamalarının Karşılaştırılması’, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı AB Uzmanlık Tezi, Ankara

Tümer, E. (2004) ‘Erzurum Merkez İlçe Köylerindeki Çiftçilerin Tarım Sigortası İle İlgili Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma’, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Erzurum.

İnternet Kaynakları

Efeler.Ziraatodası (2018) <http://efeler.ziraatodasi.org.tr/aydin-ili-uretim-ve-istatistikleri> (25.12.2018)

Tarımorman (2018) <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/2013-2017/GTHB%202018-2022%20STRATEJI%CC%87K%20PLAN.PDF> (15.12.2018)

Tuik (2018) http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1107 (10.12.2018)

TARSİM (2018) https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subPage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E9678606297AW1S47ONHBMHIRDKYD416062015 (12.12.2018)

TARSİM (2018) <https://web.tarsim.gov.tr/havuz/> (05.12.2018)

TARSİM (2018) https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subPage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015 (03.12.2018)